

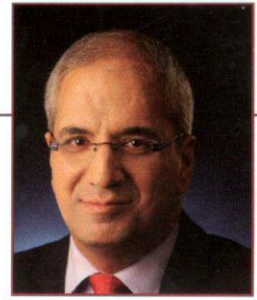

מדור חוק ומשפט

עו"ד אביחי אהרנוף

אביחי אהרנוף - עורך דין
AVIHAY AHARONOFF - LAW FIRM

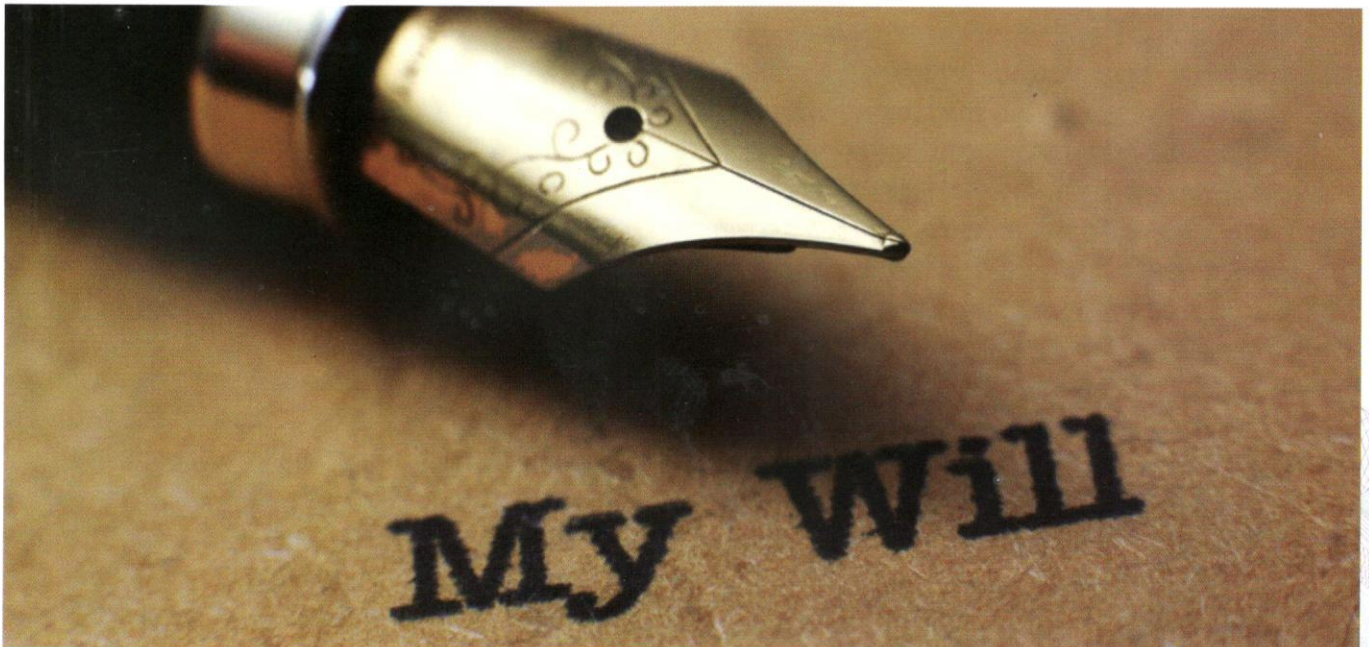
על צוואה הדדית והזכות להתחרט בתכנון הון משפחתי

צוואה הדדית הינה פתרון לבני זוג המבקשים לשמור על זכויות הנותר מביניהם, לאחר פטירת אחד מהם, ולאפשר לו לחיות בכבוד וללא דאגה כלכלית ולאחר פטירתו של בן הזוג הנותר להוריש את הרכוש לילדיהם של בני הזוג או לכל גורם אחר עליו יחליטו. כמובן, שכאשר מדובר בבני זוג בסבב שני ויותר ניתן לבצע את החלוקות של הרכוש הנותר כל אחד לילדיו וכיוצ"ב הסדרים.

כאשר בני זוג חפצים בהסדר, לפיו כל הרכוש יעבור לנותר מביניהם ולאחר מכן יוריש הנותר את הרכוש לילדיהם מתעורר חשש: אמנם בני הזוג הקנו לבן הזוג הנותר חופש כלכלי ואולם מה בדבר הדאגה ליורשים אחריהם? לא אחת אנו שומעים על מקרים בהם בן הזוג הנותר הכיר בן זוג חדש (להלן - "בן הזוג החדש") והשניים חיים שנים רבות יחד ולאחר פטירתו של בן הזוג הנותר, בן הזוג החדש מעלה טענה, לפיה הוא בעל זכויות בעזבון בן הזוג הנותר. לעיתים,

הצוואה הינה מרכיב מרכזי בתכנון המשפטי של העתיד. שנים רבות התייחס חוק הירושה, תשכ"ה-1965 (להלן - "חוק הירושה") לצוואת יחיד בלבד, כלומר צוואה שעורך אדם ובה הוא קובע את ההסדרים והציוויים שברצונו שיחולו, לאחר פטירתו, ללא כל תלות ברצונות של אחרים, בהסתמכות על רצונות אלו או בהשפעתם של אחרים עליו.

בתיקון מספר 12 לחוק הירושה, הוסדרה לראשונה בחוק מפורשות, ולא על יסוד פסיקת בתי המשפט, האפשרות לערוך צוואה שאינה אישית אלא הדדית. צוואה כזאת נערכת על ידי בני זוג מתוך הסתמכות בן הזוג האחד על הוראותיו של בן הזוג השני, גם כאשר מי מבני הזוג (השותף לצוואה ההדדית) אינו יורש על פי הצוואה של בן זוגו. צוואה הדדית יכולה להיעשות במסמך משותף או בשני מסמכים נפרדים.

הסדרים אלה מבטיחים, כי בן הזוג הנותר אשר פוגע באינטרס ההסתמכות של בן הזוג, שנפטר ואינו יכול עוד לנקוט צעדים מתאימים, לא יזכה בחלק מעזבונו. לעניין זה חשוב לציין, כי חוק הירושה מאפשר לבן זוג לקבוע הוראות בצוואתו למקרה בו יחליט בן הזוג הנותר לבטל את הצוואה ההדדית לאחר פטירתו. כך ניתן לשנות כל הסדר הירושה שנקבע בצוואה ולהתאימו למצב קיצוני זה.

משהצגתי את ההסדר הקבוע בחוק הירושה לעניין האפשרות של בן זוג לבטל את צוואתו חשוב לציין, כי הסדר זה חל רק במקרה בו לא קבעו בני הזוג הסדר אחר בצוואתם. כלומר, הצדדים רשאים ויכולים לקבוע הסדר אחר, ספציפי, המתאים למערכת היחסים ביניהם ולביטחון שהם מבקשים לצורך ניהול והעברת הנכסים לדור ההמשך מול הרצון לאפשר לבן הזוג הנותר את החופש לפעול בנכסי הירושה לפי צרכיו או ככל העולה על רוחו. כאן באה לידי ביטוי היצירתיות והמומחיות של עורך הדין העורך את הצוואה עבור בני הזוג כך שהצוואה תתאים ותביא לידי ביטוי את צרכי ורצונות בני הזוג העורכים אותה. החלופות רבות ומגוונות ונעות בין חוסר אפשרות לביטול צוואת בן זוג לאחר פטירת בן הזוג השני ועד הקניית אפשרות בלתי מוגבלת לביטולה.

אם נסכם את הדברים הרי שצוואה הדדית הינה כלי משפטי חשוב לתכנון ההון המשפחתי. הצוואה ההדדית יכולה לאזן, באופן ראוי לפי רצון הצדדים, בין החופש לצוות לבין אינטרס ההסתמכות שלהם. חשוב תמיד שנשים את עצמנו בנעלי בן הזוג השני כאשר אנו מתכננים את העתיד. האם היינו רוצים שיתאפשר לו לשנות את הצוואה לאחר פטירתנו? אלו מגבלות היינו רוצים להחיל עליו לאחר פטירתנו בהתייחס לרכוש שירש ועוד. מטבע הדברים, ההסדר, שקבוע בחוק הירושה לעניין האפשרות של בן זוג לבטל את צוואתו לאחר עריכתה והשלכות פעולה זאת, אינו מתאים לצרכי ולרצונות כל בני הזוג העורכים צוואות הדדיות ולכן חשוב, שבני הזוג יציגו את רצונותיהם וצרכיהם בפני עורך הדין, העורך עבורם את הצוואות, כך שיוכל להציע להם הסדרים מתאימים ונכונים להם שיובאו בצוואה ההדדית.

עו"ד אביחי אהרונוף מומחה בתחומי תכנון ההון המשפחתי למשפחות עתירות הון ומשפחות מן הישוב (לרבות צוואות חכמות, יפוי כח מתמשך, נאמנויות ונדל"ן) ובמשפט מסחרי (מקומי ובינלאומי) ומייצג חברות ציבוריות, פרטיות ויחידים.

www.aharonoff-law.com

* החיבור נכתב בלשון זכר ואולם מתייחס לשני המינים. *** המידע המופיע למעלה אינו בגדר ייעוץ משפטי למקרה ספציפי או המלצה וכל מקרה דורש היוועצות בעורך דין.

בן הזוג הנותר (מבני הזוג המקוריים) אף מבקש לשנות את צוואתו ולשנות את הסדרי הירושה שקבע במסגרת הצוואה ההדדית. קיימים מקרים בהם העזבון מתרוקן את אט בעקבות הפרק החדש בו מצוי בן הזוג הנותר. לסוגיות אלו חשוב להתייחס בצוואה ההדדית ובהסדרי הירושה והציוויים, שיקבעו בה.

משעה שחתמו בני הזוג על הצוואה מתעוררת השאלה - האם שניהם יכולים להתחרט? האם אחד מהם יכול להתחרט? האם מי מהם יכול ורשאי לשנות את ההוראות שקבע בצוואתו (שהינה חלק מצוואה הדדית)? במקרים אלו בא לידי ביטוי המתח הגדול בין "החופש לצוות", עקרון על בדיני הירושה, לפיו אדם אינו כבול בצוואתו ויכול לשנותה בכל עת ומנגד ניצב "עקרון ההסתמכות" של בן הזוג השותף לצוואה ההדדית.

חוק הירושה מנסה לסייע לנו ולקבוע הסדר המבחין בין שני מצבים: 1. **בן הזוג השני עודנו בחיים** - בן הזוג המבקש לבטל את הצוואה או לשנות את הוראותיה צריך להודיע על כך בכתב לבן הזוג השני בהתאם להוראות חוק הירושה וזאת כאשר לא קבעו בני הזוג הוראות בעניין אופן הביטול הצוואות שערכו. הודעה זאת מבטלת את הצוואות ההדדיות של שניהם ולא רק את צוואתו של הראשון, הרוצה בביטול. כך יכול בן הזוג השני לכלכל את צעדיו בתבונה לאור ביטול צוואת בן זוגו ואפילו אם הוא רוצה להותיר את צוואתו יצטרך לחתום עליה בשנית. חשוב לדעת, כי בני זוג העורכים צוואה הדדית אינם יכולים לקבוע מראש, שאפשרות זאת בטלה, כלומר החופש לצוות ולשנות את הצוואה קיימת לכל אחד מבני הזוג כאשר פעל בהתאם לאמור לעיל.

בהערת אגב, אציין כי הוראת הסעיף כמות שהוא אינה מכסה את כל המקרים האפשריים ולכן חשוב להתייחס בצוואה הדדית למגוון סיטואציות רלוונטיות. כך כדוגמה: כאשר בן זוג הופך חסר כשירות ובן זוגו מחליט לבטל את הצוואה ההדדית ומוסר לו הודעה על כך, נוצר מצב בו הצוואה ההדדית בטלה ובן הזוג שהודיע על ביטול הצוואה יהיה זכאי לרשת את בן זוגו חסר הכשירות לפי דין, שמשעה שבוטלה הצוואה ההדדית אינו יכול לערוך צוואה אחרת תחתיה.

2. **בן הזוג השני הלך לעולמו** - כאשר בן זוג מבקש לבטל את הצוואה ההדדית או לשנות את הוראותיה לאחר פטירתו של בן הזוג השני רשאי בן הזוג הנותר לבטל את צוואתו (בדרכים הקבועות בחוק הירושה לביטול צוואה) ואולם כאן מבחינים בין שני מקרים:

- **אם טרם חולק העזבון** - יכול בן הזוג הנותר להסתלק מן העזבון וזאת בכפוף לסייג הקבוע בחוק. משמע בן הזוג הנותר לא יקבל את החלק המגיע בצוואת בן הזוג שהלך לעולמו.
- **אם כבר חולק העזבון** - ביטול הצוואה של בן הזוג שנותר בחיים אפשרי אם ישיב את כל מה שקיבל מן העזבון.